

Alojz UJES*

FILMSKI STVARAOCI IZ CRNE GORE NA STUDIJAMA NA FAKULTETU DRAMSKIH UMETNOSTI U BEOGRADU

Tema je veoma složena i malo izučavana i ovo je prvi rad koji treba da ukaže na načine stvaranja profesionalnog umetničkog kadra za potrebe filma u Crnoj Gori, odnosno školovanje kadra na Visokoj filmskoj školi (1946–1950), Akademiji za pozorišnu umetnost, kasnije Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju (1957–1973), odnosno Fakultetu dramskih umetnosti /pozorišta, filma, radija i televizije/ od 1974. do naših dana.

Prilikom izučavanja navedenih fenomena koristio sam arhivsku građu na Fakultetu dramskih umetnosti (u daljem tekstu FDU), posebno Personalne fascikle, zatim Almanah – Dvadeset godina Akademije za pozorište, film, radio i televiziju (Beograd, 1971), knjigu dr Dejana Kosanovića Visoka filmska škola 1946–1950. (FDU i Filmski centar Srbije, Beograd 2007), lični arhiv (građa od 1953. do naših dana), Arhivsku građu AGITPROP-a CKKPJ koja se odnosi na pozorište i delimično na film, zatim obimnu studiju Aktuelna pitanja razvoja crnogorske kulture, Titograd 1984. studiju Ratka Đurovića, nekoliko podataka prvih po vremenu, CANU, Titograd 1981, moj stručni rad: Razvoj pozorišnog sistema u Crnoj Gori u periodu 1944–1999. Podgorica, 2007. CANU, Zbornik radova o pozorištu, br. 81, razgovore sa većim brojem profesora iz Crne Gore, koji su predavali na FDU u dugom periodu 1962–2007. mojim prijateljima i istomišljenicima, kao i sa drugim profesorima FDU i studentima koji su pripadali Katedri za organizaciju scenskih i kulturno-umetničkih delatnosti, a koji su diplomirali kod mene sa temama iz Crne Gore (Vidi A. Ujes. Zbornik CANU, Podgorica, 2007).

Konsultovao sam i građu koja se odnosi na osnivanje Univerziteta umjetnosti na Cetinju za koji sam pripremio Nastavne planove i Nastavne progra-

---

* Alojz Ujes, redovni profesor FDU, u penziji

me u okviru aktivnosti u Matičarskoj komisiji SR Crne Gore čiji je predsjednik bio rektor Univerziteta u Titogradu prof. dr Radulović. I druge radove koji se direktno ili indirektno odnose na navedenu temu.

Poseban prijateljski odnos gajio sam prema prof. Ratku Đuroviću većito nemirnom tragaču i kritičaru.

Neposredno posle oslobođenja zemlje 1944. godine, u Crnoj Gori je, kao i u svim drugim republikama u FNRJ, postojala tendencija ali i politička odluka da se pored ostalih institucija kulture i umetnosti, razvije i filmsko stvaralaštvo. Već u svom „Izveštaju o pitanjima pozorišta u našoj Republici” od 31. maja 1949. godine, koji je poznati politički i kulturni radnik Crne Gore Miladin Perović, zadužen za prosvetu i kulturu u Centralnom komitetu Komunističke partije Crne Gore, poslao Centralnom komitetu KPJ, Upravi propagande i agitacije (br. 1052. od 31. 5. 1949), jasno je naznačeno da je briga o školovanju kadrova za oblast pozorišta, a to se odnosilo i na sve druge umetničke grane, veoma niska i da je visokoškolorani kadar preduslov za podizanje umetnosti na viši stručni i profesionalni nivo.

Međutim, najviše političke vlasti Nove Jugoslavije su već 1946. godine osnovale Visoku filmsku školu sa jasnim zadatkom da se u što kraćem roku iškoluju kadrovi za filmsku umetnost, jer je ona predstavljala najuspešniji oblik političke propagande. Ne treba da zaboravimo da je početak organizovanog pripremanja kadrova za filmsku umetnost koncipiran i delimično realizovan još u Narodnooslobodilačkom ratu. To je bila Filmska sekcija Glavnog štaba NOV i PO Srbije, osnovana u leto 1944. godine, zatim Filmska sekcija Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije osnovana u oslobođenom Beogradu 1944. godine i Državno filmsko preduzeće DF Jugoslavije, osnovano u Beogradu krajem 1944. godine (Kosanović, Savković). Svaka republika u FNRJ imala je svoju istoriju kulture, svoje specifičnosti kulturnog i prosvetnog razvitka. Film je posebnim putevima dolazio u naše krajeve o čemu svedoče brojne studije iz istorije filma u pojedinim gradovima i republikama.

Predlog za osnivanje Škole filmskih glumaca i reditelja pri Komitetu za kinematografiju Vlade FNRJ, usvojen je u decembru 1946. godine, a odobrili su ga i svoje primedbe i sugestije dali Milovan Đilas i Radovan Zogović.

U ovom Predlogu se sugerije poseban odnos prema iskustvima u SSSR i ČSSR, u kojima je postojala snažna kinematografija još između dva rata. Predloženo je i osnivanje „Pozorišta filmskih glumaca”, što je takođe preuzimanje modela iz navedenih zemalja. Za direktora Više filmske škole postavljen je Vjekoslav (Vjeko) Afrić, koji je upravo tada završio naš prvi dugometražni igrani film „Slavica”.

Beograd je postao jedini centar za školovanje profesionalnih kadrova za oblast filma u Jugoslaviji.

U skladu sa uputstvima iz najviših političkih krugova Jugoslavije i Crna Gora je poslala svoje kadrove na visokoškolske studije za oblast filma, u Visoku filmsku školu (u daljem tekstu VFŠ) u Beograd.

Dejan Kosanović u svojoj publikaciji opisuje početak prijemnih ispita za filmsku režiju i kaže: „Na dan 25. marta 1947. godine pre podne u Beogradu je otpočeo ispit kandidata za studije Filmske režije, u zgradi tadašnjeg preduzeća „Zvezda film” na Tašmajdanu (danas zgrada Televizije Beograd u Aberdarevoj ulici – stara zgrada delimično razorena tokom NATO bombardovanja 1999. godine). Polagalo je 43 kandidata iz svih krajeva Jugoslavije. ... Nešto kasnije, početkom meseca aprila 1947. godine, takođe u prostorijama „Zvezda filma” otpočeo je prijemni ispit kandidata za studije filmske glume” (str. 43).

Usavršavanje nastave, nastavnih planova i programa Visoke filmske škole bila je stalna briga kako V. Afrića, kao direktora škole, a još više odgovornih pojedinaca i tijela zaduženih za njen razvitak. D. Kosanović u svojoj publikaciji (str. 74–75) navodi „Zapisnik sa savetovanja sa drugovima iz Komiteta za kinematografiju” i kaže: „Od prisutnih su posebno navedeni Đido (Milovan Đilas), Veljko (Vlahović), Aco Vučo i (Jakša) Petrić”. Projektovanje daljeg razvitka škole, izgradnja pozorišta za potrebe VFŠ i proširenje škole sa Odsekom za filmske snimatelje i Odsekom za organizatore (Isto. str. 75) Ovaj sastanak je održan 2. marta 1948. D. Kosanović navodi da je „Posebna pažnja posvećena nastavnom programu i predlagane su dopune sadržaja, kao, na primer: ...Od predmeta treba jače istaknuti nacionalnu istoriju, nacionalnu kulturu, ekonomsku geografiju naše zemlje, privredu. Režiseri treba da znaju geografiju, ljepote naše zemlje, reljef, klimu itd...”

Veliki, svakako i predimenzionirani planovi o daljem razvitku VFŠ su zastavljeni Rezolucijom Informbiroa u junu 1948. godine.

Kandidati iz Crne Gore koji su položili prijemne ispite za VFŠ u Beogradu u periodu 1947–1949. bili su:

- Boško Bošković, za Glumu, u prvoj generaciji studenata, 1947;
- Predrag Delibašić, Filmska režija, druga generacija VFŠ, 1947;
- Milo Đukanović, 1948, Filmska režija, treća generacija;
- Nikola Vavić, 1948, Filmska režija, treća generacija;
- Zdravko Velimirović, 1949, Filmska režija.

Bilo je i drugih studenata na VFŠ iz Crne Gore, ali ja sam naveo one koji su prema mojoj oceni bili najznačajniji predstavnici filmske umetnosti u Crnoj Gori, a završili su studije na VFŠ, odnosno Akademiji za pozorišnu umetnost u Beogradu i kasnije postali profesori Akademije (FDU).

Novo poglavlje u razvitku umetničkog školstva u Jugoslaviji, kao i u razvitku celokupnog društva, počinje posle Rezolucije Informbiroa 1948. godine. Jedan broj studenata se opredelio za IB, svi su posle diplomirali na Akademiji za pozorišnu umetnost, kao pozorišni reditelji.

U decembru te godine, tačnije 11. decembra 1948. godine donesena je Uredba o osnivanju i delokrugu rada Akademije za pozorišnu umetnost.

Član 1. glasi „Pri Komitetu za kulturu i umetnost Vlade FNRJ osniva se Akademija za pozorišnu umetnost sa sedištem u Beogradu”.

Uredbu su 11. decembra 1948. godine potpisali Predsednik Vlade FNRJ i Ministar narodne odbrane, Maršal Jugoslavije, Josip Broz Tito, s. r. i Ministar Vlade FNRJ Rodoljub Čolaković.

U svojoj studiji „Istorijat Akademije (1949–1970)”, poznati profesor Istorije svetskog pozorišta i drame Stanislav Bajić (Almanah Akademije, Beograd, 1971, str. 7–23), koji je bio član stručne komisije za osnivanje Pozorišne akademije, koja je pripremila konferenciju 28. juna 1948. godine, zabeležio je: „Na toj konferenciji učestvovali su predstavnici ministarstava prosvete iz svih republika... Referate o problemu pozorišnog školstva i o sistemu pozorišnih škola podneli su Milan Đoković i Stanislav Bajić... Zvanične zaključke o toj reorganizaciji potpisao je 14. jula 1948. godine Vladislav Ribnikar, Predsednik Komiteta za kulturu i umetnost Vlade FNRJ” (str. 8).

Pripreme akcije za otvaranje Akademije obavio je Velibor Gligorić, tada upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu.

Ovom Uredbom stvoreni su uslovi da se pozorišnoj umetnosti, kao bazičnoj, omogući školovanje kadrova koji bi tu umetnost podigli na viši nivo, jer reč je o preko 62 pozorišta na teritoriji FNRJ, koja su osnovana odmah posle revolucije, ali koja su bila najvećim delom amaterska, poluprofesionalna i manjim delom i profesionalna. Podršku pozorišnoj umetnosti treba shvatiti kao okretanje vlastitom korenju i snaženju nacionalno-kulturnih institucija koje su oduvek bile najbliže širokim slojevima naroda. Podsetiću Vas da je još 1946. godine u Beogradu održan sastanak o stvaranju pozorišnog sistema novog, Socijalističkog društvenog poretka. Bio je to sastanak Pozorišnih radnika Nove Jugoslavije. Održan je u junu 1946. godine u organizaciji AGITPROPA CK KPJ, pod rukovodstvom Milovana Đilasa, Radovana Zogovića i Vladislava Ribnikara (A. Ujes, Zbornik CANU, br. 81, OU, knj. 26, str. 19).

Konačan rezultat o daljem razvitku visokog umetničkog školstva, posle Rezolucije IB bio je polagano gašenje VFŠ u Beogradu, Srednjih dramskih škola u zemlji, privremenih Pozorišnih studija (Beograd i dr.) i osnivanje Akademije za pozorišnu umetnost u Beogradu kao jugoslovenske institucije.

Već 18. decembra 1950. godine „Na osnovu čl. 80 st. 2 Ustava FNRJ, Vlada FNRJ na predlog Predsednika Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ i Predsednika Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ donosi REŠENJE o spajanju škole za filmsku glumu i režiju u Beogradu sa Akademijom za pozorišnu umetnost u Beogradu (Kosanović, 2007, str. 112–113). Rešenje je potpisao Predsednik Vlade FNRJ i Ministar narodne odbrane, Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, s. r.

Rešenje je objavljeno u Službenom listu FNRJ br. 71 od 31. decembra 1950. godine. Od 1. januara 1951. godine upisani studenti VFŠ su nastavili svoje školovanje kao studenti Akademije za pozorišnu umetnost u Beogradu (Kosanović, 2007, str. 113).

Ovde počinje novi ciklus, odnosno nužna simbioza filmskih i pozorišnih kadrova. Svi studenti Filmske režije na VFŠ, koji su želeli da diplomiraju u novim uslovima, mogli su da diplomiraju sa pozorišnom predstavom u jednom od profesionalnih pozorišta u zemlji (korišćena su i amaterska, odnosno poluprofesionalna pozorišta).

Jedan od rezultata spajanja Visoke filmske škole sa Akademijom za pozorišnu umetnost bio je specifičan profil filmskog i pozorišnog reditelja, koji je dobijen kompromisom.

Studenti iz Crne Gore diplomirali su u sledećim pozorištima:

- Boško Bošković, Cetinje, Crnogorsko narodno pozorište;
- Zdravko Velimirović, Cetinje, Crnogorsko narodno pozorište;

O tim diplomskim predstavama piše Ratko Đurović sa oduševljenjem;

– „Dvije ispitne pretstave u Crnogorskom pozorištu”, *Stvaranje*, br. 3. god. IX, 1954. str. 189–192. R. Đurović;

- Milo Đukanović, Cetinje, Crnogorsko narodno pozorište;
- Nikola Vavić, Nikšić, Narodno pozorište.

Na kraju svoje pozorišne kritike, koja je u stvari mali hvalospjev rediteljima koji su svoje diplomske predstave ostvarili na Cetinju, R. Đurović zaključuje: „...to nam uliva nadu u naš mladi rediteljski kadar”.

Većito radoznali Ratko Đurović sa svojim istomišljenicima u Crnoj Gori snimio je 1955. godine dugometražni igrani film „Lažni car”.

Sam R. Đurović je u svom radu (Nekoliko podataka..., CANU 1981) zabeležio: „Ovo je prvi dugometražni igrani film crnogorske profesionalne kinematografije. Njegova tema, proizvođač i autori su sa područja Crne Gore. U isto vreme, to je i prvi istorijski film u jugoslovenskoj filmskoj proizvodnji posle prošlog rata.” Film je proizveden u „Lovćen filmu”. Možda je neophodno ovde zabeležiti i Ratkovu napomenu: „Postoje još dvije scenske obrade i pregrade Njegoševog Šćepana Malog, kao samostalni kreativni čin: Scenska adap-

tacija B. Boškovića, koja je izvedena u Narodnom pozorištu na Cetinju, 12. jula 1954. i scenska adaptacija S. Stojanovića, prikazana u Crnogorskom narodnom pozorištu u Titogradu, 18. novembra 1969. godine". Možda bi trebalo da uporedimo Ratkovu i Boškovićevu adaptaciju, odnosno scenario.

Tako je Ratko Đurović postao rodonačelnik crnogorske profesionalne filmske umetnosti.

R. Đurović će biti izabran za prvog profesora Akademije za pozorište, film, radio i televiziju u Beogradu za predmet Filmski scenario u vreme ponovne obnove nastave za filmsku umetnost, 1963. godine.

Ponovo je Vjekoslav Afrić, sada kao dekan Akademije, uveo film u Akademiju za pozorište, film, radio i televiziju, a na osnovu Zakona o visokom školstvu NR Srbije od 22. decembra 1962. godine.

Angažovao je stvaraocce koji su u tom periodu bili među najboljima u zemlji, kao što su: Radoš Novaković, Aleksandar Petrović, Vlada Petrić i Ratko Đurović, koji je imao niz scenarija za uspešne dokumentarne filmove. Bio je dobitnik dveju „Zlatnih Arena” za scenario u Puli. Njegovi scenariji za filmove „Kozara” i „Bitka na Neretvi” dobili su najviše ocene. Želim da Vas podsetim da je Ratko bio borac u NOR-u, da je bio član KPJ i da je zbog nesporazuma dva puta isključivan iz Partije. Sve ostalo verovatno znate.

U Akademiji je Ratko započeo razvijanje novog predmeta, o čemu on kaže: „...filmska scenaristika odnosno filmska dramaturgija uopšte nije tada postojala kao nastavno-vaspitna oblast ni u jednoj našoj školi, u bilo kojem obliku. Na nama je bilo da to prvi uradimo kod nas, da, zapravo, postavimo i začnemo jedan eksperiment. Jer pred budućim nastavnikom ovoga predmeta, toliko specifičnog, stajalo je nešto što nema tradicija, školskog uzora, gdje se zakoračuje prvi put u nastavnu oblast, novu za njega i za naše školstvo”. Nastavljajući svoje pisanje o profilu i znanjima nastavnika potrebnog za ovaj predmet, on kaže: „Ali takvog nastavnika, u trenutku osnivanja ove Katedre, u ovoj zemlji nije bilo” (Almanah, str. 50).

U toj novoj Katedri za dramaturgiju niko od profesora nije bio specijalistički obrazovan. Šef katedre je bio Josip Kulundžić, koji je upisao nekoliko fakulteta ali ih nije završio, ali je bio na teatarskoj specijalizaciji u Parizu, Drezdenu, Berlinu, Pragu i dr. gradovima Evrope.

Slobodan Selenić je diplomirao Engleski jezik i književnost u Beogradu, bio je pozorišni kritičar, zatim je bio godinu dana u Bristolu i još godinu dana na Kolumbija Univerzitetu u SAD. Jovan Hristić je diplomirao Filozofiju u Beogradu, bio je dramski pisac i estetičar. Vlado Stamenković je bio diplomirani pravnik, pozorišni kritičar i dramaturg na Radio Beogradu.

Želim posebno da naglasim da su odlučujuću ulogu u osnivanju i razvijanju Katedre za filmsku (i televizijsku) režiju imali Aleksandar Saša Petrović i Radoš Novaković. Međutim, glavni pokretač za osnivanje Filmskog odseka na Akademiji bio je neumorni Vjeko Afrić, kome svi odaju veliku hvalu, a njegov rodni Hvar se poneo nedostojno i ružno.

Slično se poneo i Fakultet dramskih umetnosti, čiji je on bio jedan od osnivača i dekan, a i Univerzitet umetnosti, čiji je on bio izabrani rektor.

Ratko je u toj po mnogo čemu novoj sredini pokušao da odvoji studente od studija ex cathedra, da ih na drugačiji način veže u neku zajednicu „mislećih grupa”. Sećam se kada su studenti polazili na Ratkove časove, oni su prvo čekali u restoranu na kafu i kupovali dovoljno cigareta. Svi su sa Ratkom pušili, pili kafu i diskutovali. Vreme je bilo neograničeno, časovi su postojali samo formalno. Narušen je bio sistem klasične nastave. Dramaturzi su bili „posebno pleme” na Akademiji, odnosno FDU. Međutim, Ratko nije improvizovao, on se dugo pripremao za časove, prikupljao literaturu, tražio za pravim temama i za načinom koji bi, po njegovom mišljenju, najviše odgovarao „filmskoj dramaturgiji”. Ovde želim da navedem i mišljenje prof. Saše Petrovića, koji je u svojoj studiji „Školovanje filmskih reditelja” (Almanah, 1971, str. 39–44) konstatovao:

„Već od samog početka uvođenja nastave filma Akademija se oslanjala isključivo na domaće snage. Ova činjenica je od posebnog značaja za shvatanje osobenosti razvitka nastave filma i filmske režije u ovoj visokoj školi, jer se nastavnici u svom radu nisu mogli oslanjati ni na šta drugo osim na predstave o pedagoškim metodama kao i na filmsko znanje koje su stekli u sopstvenoj filmskoj praksi”. Ovde ću još da navedem i odnos S. Petrovića prema V. Afriću: „Za ovaj poduhvat zaslužan je, pre svega, tadašnji dekan Akademije, profesor Vjeko Afrić, koji je, uostalom, i neposredni inicijator uvođenja nastave filma u nastavni plan Akademije.”

Godine 1968. konačno je osnovana Katedra za filmsku režiju. Tada su u Katedri bili sledeći nastavnici i saradnici: Radoš Novaković (šef Katedre), vanredni profesor, Vladan Slijepčević, nastavnik, Saša Petrović vanredni profesor. Zatim Predrag Delibašić, nastavnik Tehnike realizacije filma, Sava Mrmak, docent za predmet TV-režija, Marko Babac, predavač za montažu, kao asistenti Boško Bošković, Branislav Obradović i Radomir Šaranović (Almanah, str. 41).

Ovom prilikom ću da navedem još tri značajna filmska stvaraoca koji su doprineli razvitku filmske umetnosti u Crnoj Gori i Jugoslaviji, a diplomirali su na Akademiji za pozorišnu umetnost u Beogradu:

- Radomir (Bajo) Šaranović, upisan na Filmsku režiju šk. 1959/60.
- Predrag Golubović, upisan na Dramaturgiju 1962/63.

– Vlado Perović, upisan na Filmsku režiju šk. 1974/75.

Radomir Šaranović je diplomirao na Filmskoj režiji 1964. godine i posle uspešnih filmova izabran je za asistenta kod Saše Petrovića 1969. godine. Izabran je kasnije i za redovnog profesora. Bio je i ministar za kulturu Srbije.

Predrag Golubović je diplomirao na Dramaturgiji, na FDU, posle uspešnog rada na dokumentarnim i drugim filmovima, izabran je za direktora Jugoslovenskog instituta za film u Beogradu. Rano je preminuo.

Vlado Perović je diplomirao na FDU na Filmskoj i TV režiji 1978. i danas je jedan od najtalentovanijih reditelja dokumentarnog filma, sa više od 40 nagrada osvojenih u zemlji i inostranstvu. Vlado Perović je bio profesor Filmske režije prvo na Akademiji umetnosti – Karić u Beogradu, a danas u Novom Sadu na Akademiji umetnosti.

Želim da podvučem činjenicu da su svi navedeni kadrovi iz Crne Gore, sa malim izuzecima, postali predavači i profesori u svojoj „matičnoj kući” gde su se i školovali, i u jednom kulturno-istorijskom trenutku od 1976. do 1980. oni su dominirali u Katedri za filmsku i televizijsku režiju na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. To je svakako najviši domet. Tada su na Katedri za filmsku i televizijsku režiju bili kao birani profesori:

- Zdravko Velimirović, red. prof. kasnije i dekan FDU;
- Milo Đukanović, red. prof;
- Boško Bošković, red. prof. FDU;
- Radomir Šaranović, red. prof. i ministar za kulturu Srbije;
- Ratko Đurović, red. prof. prorektor i rektor Univerziteta umetnosti u Beogradu;
- Predrag Delibašić, redovan profesor.

Oni su zajedno sa Vjekom Afrićem, Radošem Novakovićem, Vladetom Lukićem, Josipom Kulundžićem, Sašom Petrovićem i drugim istaknutim profesorima i stvaraocima, mada su svi oni počinjali od nule, ili skoro od nule, stvorili fakultetski školovane kadrove za celu Jugoslaviju i na poseban naš način školovali kadrove za filmsku umetnost.

UMESTO ZAKLJUČKA

Visokoškolsko obrazovanje kadrova iz Crne Gore za oblasti filma i televizije, u Beogradu, na Fakultetu dramskih umetnosti, odnosno Univerzitetu umetnosti, bilo je višestruko uspešno: Crna Gora je dobila plejade „filmskih kadrova” (reditelja, glumaca, dramaturga, producenata, snimatelja, i drugih), koji su stvarali u svim scensko-umetničkim medijima (pozorište, festivali, film, televizija i dr.). Oni su stvorili brojna umetnička dela i osvojili veliki broj crnogorskih, srpskih, jugoslovenskih međunarodnih nagrada, a Fakultet

dramskih umetnosti i Univerzitet umetnosti u Beogradu i druge Akademije umetnosti i Univerziteti umetnosti u zemlji dobili su predavače i profesore visokih znanja i vaspitače brojnih generacija umetnika.

Veliki je broj njihovih nagrađenih filmova, a njih i sve one druge nenagrađene ipak treba potpunije i svestranije sagledati, a ne samo navoditi cifre o nagradama, već treba objašnjavati i objasniti njihove stvarne uspehe i saznati i objaviti obrazloženja za njihove nagrade, utvrditi igranost njihovih filmova, njihove trajne vrednosti.

Kadrovi iz Crne Gore školovani na FDU i Univerzitetu umetnosti u Beogradu, prevazilaze granice Crne Gore, često i Jugoslavije i postaju deo evropske i svetske filmske baštine.

Ne mogu a da u vrh ove liste filmskih stvaralaca iz Crne Gore ne stavim jedinog jugoslovenskog oskarovca Vukotića, kao i Veljka Bulajića, sa kojim je duže vreme saradivao Ratko Đurović, doajen našeg filma, pišući scenarija za ratne filmove.

Na kraju, želim da se složim sa našim književnikom Čedom Vukovićem, odnosno sa njegovom ocenom da su mnogi visokoškolorovani kadrovi za oblast umetnosti koji su školovani za potrebe Crne Gore bili uglavnom gosti. Pozivani po potrebi, pa ih je Vuković nazvao „domaći izvanjci”. Posebno su interesantna njihova neslaganja i trvenja, kako u profesionalnom radu van Akademije tako i na pedagoškom polju u samoj Akademiji, odnosno FDU. Za žaljenje je što Katedra za Filmsku i TV režiju na FDU ni do danas nije održala komemorativni skup i odala dužno poštovanje svom nekadašnjem profesoru Filmske režije i dekanu FDU Zdravku Velimiroviću. Nisu to učinile ni katedre Pozorišnog smera, iako je Velimirović, uz svesrdnu saradnju gradonačelnika Beograda Aleksandra Bakočevića, najzaslužniji za izgradnju Pozorišne sale Fakulteta dramskih umetnosti na Novom Beogradu. Nadam se da će nove generacije više ceniti pionire jugoslovenske filmske umetnosti kao ljude i stvaraoce i da će, danas ili sutra, ispraviti naše žalosne postupke.

Na samom kraju želim da sugerišem da se na naučne skupove i okrugle stolove ne stavljaju opšte teme u smislu „prošlost, sadašnjost i budućnost” jer to dezorijentiše istraživače i mislim da se ne postiže suštinski cilj. Predlažem da se Odjeljenje umjetnosti i ovaj Pododbor odluče za pisanje Istorije pozorišne kulture na tlu Crne Gore (o čemu sam podnio Elaborat i predao ga pok. Zdravku Velimiroviću, još 2001. godine), i za pisanje Istorije filma Crne Gore i odrede ljude koji će napisati predlog projekta i operativni plan. Mislim da su to kapitalna dela svake nacije i da ih treba shvatiti kao nacionalno-kulturne projekte koje treba planski i dugoročno ostvarivati, sa kadrovima iz zemlje i inostranstva.

